

Irena Dudzik-Lewicka

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

STRUKTURA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ MAŁEJ FIRMY W WARUNKCH RECESJI

Streszczenie: Artykuł przedstawia wyniki badań dotyczących źródeł finansowania działalności oraz ich dostępności dla małych i średnich przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego. Materiał zebrany w opracowaniu stanowi szczegółową analizę wykorzystywanych źródeł kapitału ze wskazaniem preferencji w grupie małych przedsiębiorstw.

1. Wstęp

Świat wchodzi w fazę recesji. USA już w niej tkwi. Europejska gospodarka ma się wyjątkowo marnie. Niemcy już znalazły się w recesji, Wielka Brytania i Hiszpania zaraz w niej będą – prognozy Komisji Europejskiej nie napawają optymizmem. Na tym tle Polska wypada naprawdę nieźle, choć spowolnienia i nasz kraj nie uniknie.

Recesja gospodarcza to jedna z czterech faz klasycznego cyklu koniunkturalnego, odznaczająca się osłabieniem aktywności gospodarczej, spowolnieniem tempa wzrostu, a nawet stagnacją, która przejawia się spadkiem produkcji globalnej [Encyklopedia Internautica 2009]. Jest więc to okres spadku łącznej produkcji oraz innego rodzaju wahań wytrącających gospodarkę ze ścieżki wzrostu. Recesja boli wielkich. Koncerny produkcyjne, medialne oraz finansowe chwieją się. Jest jednak sektor firm w Polsce, który zadziwiająco dobrze znosi kłopoty gospodarcze. Tym sektorem są małe i średnie przedsiębiorstwa. Taki wynik daje badanie portalu Firmy.net. Aż 90,61% firm z sektora MŚP uważa, że przetrwa kryzys, nawet jeśli potrwa on dłużej niż rok, 41,73% nie dostrzega wpływu kryzysu na sytuację finansową swojej firmy, a 7% zaobserwowało wzrost przychodów w związku z kryzysem [Petersen 2009].

Małe przedsiębiorstwa na pewno zasługują na miano siły napędowej gospodarki. Choć same mają niewielki zasięg i wpływ na swoje otoczenie, to zebrane razem stanowią niewiarygodną siłę, która nadaje sferze ekonomicznej zupełnie nowy charakter. Patrząc na te firmy jako na jedną całość, nie sposób nie dostrzec ich global-

nego wpływu, a rozwój tych niewielkich przedsiębiorstw tylko utwierdza w przekonaniu, że zarówno cała gospodarka, jak i każde państwo z osobna, zyskuje siłę do dalszego rozwoju. Choć wiele przedsiębiorstw spośród tych, które powstają, co roku odnosi sukcesy, to jeszcze więcej ponosi porażki. Na sukces małych przedsiębiorstw składa się wiele elementów, są to ciężka praca, pragnienie osiągnięcia sukcesu, pęd do rozwoju, zdolność do poświęceń, popyt rynkowy na dane produkty i usługi, a także szczęście. Gotowość do podejmowania ryzyka w rozsądnych granicach, wiara w swoje możliwości, gotowość do pracy i cel to cechy, przy których mały przedsiębiorca jest w stanie osiągnąć sukces. Czasami przypadek może spowodować, że mała firma dokona czegoś przełomowego i rozwinie swoją działalność na wielką skalę [Sankowski 2009].

Dla wielu małych firm ciężkie czasy mogą być szansą na ugruntowanie swojej pozycji na rynku lub na wypracowanie strategii, która pozwoli nie tylko przetrwać na trudnym rynku, ale pomnażać przychody, kiedy sytuacja się polepszy. Okres recesji jest dobry, bo każdy szuka oszczędności. I przynajmniej z złożeń każdy zwracać większą uwagę na sprawne zarządzanie firmą. Jednym z aspektów sprawnego zarządzania firmą jest zachowanie płynności finansowej. Wspomniana płynność stanowi przecież podstawę funkcjonowania i rozwoju firmy. Istotną rzeczą pozostaje to, czy menedżerowie potrafią uporządkować systemy finansowe swoich firm. Jeśli uda im się znaleźć wszechstronne rozwiązanie, wtedy ich optymistyczne nastawienie będzie wywierać pozytywny wpływ na dalszą działalność firmy.

Zasygnalizowana problematyka zainspirowała autorkę do przeprowadzenia badań, które pozwolą na zidentyfikowanie i ocenę źródeł finansowania działalności gospodarczej małych firm. Badania prowadzone przez Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w zakresie sposobów finansowania inwestycji przez przedsiębiorców pokazują, że wśród najbardziej popularnych źródeł finansowania dominuje zysk własny (86,7%), kredyt bankowy (20,8%) oraz leasing (7,2%) [Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości 2007]. Z jakich zatem źródeł finansują swoją działalność mali przedsiębiorcy z regionu bielsko-bialskiego? Jakie źródła własne i obce preferują? Czy ich wybory są zbliżone do wyników badań uzyskanych przez Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości? Tym zagadnieniom zostało poświęcone niniejsze opracowanie.

W dalszej części opracowania przedstawiono zakres i metodologię prowadzonych badań, wyjaśniono i zinterpretowano uzyskane wyniki, a także podjęto próbę sformułowania wniosków końcowych.

2. Zakres i metodologia prowadzonych badań

Przedmiotem badań empirycznych były przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego. Lista przedsiębiorstw objętych badaniem została przygotowana na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego. Z wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON Głównego Urzędu Statystycznego do badań zostały wybrane tylko te, które:

- były reprezentatywne dla regionu bielsko-bialskiego,
- należały do sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- reprezentowały wszystkie formy prawne, z uwzględnieniem podmiotów z udziałem i bez udziału kapitału zagranicznego.

Anonimowe ankiety skierowano do wybranych doбором celowym 30 przedsiębiorstw, które postanowiono objąć badaniem. Dobór celowy (dobór jednostek typowych) polega na takim doborze jednostek do próby, aby odzwierciedlały one cechy danej zbiorowości – były dla niej typowe. Jednostki wybierane są do próby na podstawie własnych decyzji osób przeprowadzających badanie [Garbarski, Rutkowski, Wrzosek 2000, s. 213]. Na potrzeby niniejszego opracowania zebrane wyniki badań ograniczono tylko do tych, które pozwolą na ocenę podejmowanych działań w zakresie wyboru podstawowych źródeł finansowania działalności gospodarczej w grupie małych przedsiębiorstw.

3. Preferencje małych przedsiębiorstw w zakresie źródeł finansowania działalności gospodarczej – wyniki badań

W literaturze przedmiotu znaleźć można kilka podziałów rodzajów finansowania. Pozwalają one spojrzeć na finanse przedsiębiorstw z różnych punktów widzenia, w zależności od potrzeb. Dla potrzeb niniejszego opracowania i omówienia poszczególnych źródeł finansowania wybrany został podział ze względu na prawo własności kapitału, czyli podział na kapitał własny i obcy.

Kapitał własny przedsiębiorstwa to kapitał właścicieli przedsiębiorstwa. Dawcy takiego kapitału mają wpływ nie tylko na wykorzystanie tego kapitału, ale również na całokształt działalności przedsiębiorstwa. Dawcy takiego kapitału mają swoje udziały w zysku przedsiębiorstwa, ale także pokrywają jego straty (w różnym stopniu, w zależności od formy własności przedsiębiorstwa). Kapitał obcy to kapitał czasowy, oddany do dyspozycji na konkretny czas, po upływie tego czasu musi być zwrócony. Posiadanie takiego kapitału i korzystanie z niego związane jest z określonym kosztem, który jest stały. Często dawcy takiego kapitału mają wpływ na to, na co jest wykorzystywany, ale nie mają wpływu na działalność przedsiębiorstwa. Gdy chcemy utworzyć przedsiębiorstwo, niezbędny jest choćby minimalny wkład własny, wymagany względami prawa. Zazwyczaj kapitał ten i tak przekracza minimum wyznaczone przez prawo. Wynika to z tego, że jest to bezpieczny sposób finansowania działalności przedsiębiorstwa. Zazwyczaj ten kapitał przeznaczany jest na majątek trwały przedsiębiorstwa. Kapitał własny jest także podstawą do ustalenia zdolności kredytowej danej firmy. Kapitał obcy jest zazwyczaj pobierany na inwestycje i rozwój przedsiębiorstwa.

W pierwszej kolejności przedstawione zostaną wyniki badań dotyczące źródeł własnych finansowania działalności. Jest to najbardziej popularne źródło finansowania

wania działalności firmy. Potwierdzeniem tej tezy są wyniki badań ogólnopolskich dotyczących innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce, według których inwestycje badanych firm finansowane są w 87,6% ze środków własnych [Starczewska-Krzysztożek 2006], jak również analizy prowadzone przez autorkę. W grupie małych przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego w ponad 70% działalność firmy finansowana jest z zatrzymanego zysku. W tabeli 1 pokazano, z jakich źródeł własnych przedsiębiorstwa finansują swoją działalność. Wyniki nie sumują się do 100% ze względu na to, że respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 1. Najczęściej wykorzystywane źródła finansowania własnego w grupie małych firm

Źródła własne pozyskania kapitału	Procent
Finansowanie z zatrzymanego zysku	71
Odpisy amortyzacyjne	41
Dopłaty wspólników	16
Fundusze <i>venture capital</i>	3
Emisja akcji na rynku kapitałowym	0

Źródło: opracowanie własne.

Najpopularniejsze źródła finansowania własnego to finansowanie z zatrzymanego zysku, odpisy amortyzacyjne oraz dopłaty wspólników. Ma to swoją przyczynę w łatwości pozyskiwania kapitału z tych źródeł. Finansowanie z zatrzymanego zysku jest możliwe, jeśli tylko firma uzyskuje dochód. Odpisy amortyzacyjne są możliwe w przypadku posiadania środków trwałych, których wartość może być amortyzowana. W przypadku dopłat wspólników pozyskanie tego kapitału zależy tylko i wyłącznie od woli właścicieli przedsiębiorstwa. W przypadku funduszy *venture capital* niezbędne jest spełnienie warunków funduszu, by zechciał on zainwestować swój kapitał w firmę. Emisja akcji na rynku publicznym wymaga natomiast spełnienia warunków Komisji Papierów Wartościowych i Giełd.

Tabela 2 przedstawia, z jakich źródeł obcych najczęściej korzystają przedsiębiorstwa. Wyniki nie sumują się do 100% ze względu na to, że przedsiębiorstwa mogły wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Najczęściej wykorzystywane źródła obce w finansowaniu działalności innowacyjnej małej firmy to kredyt, leasing, fundusze z Unii Europejskiej oraz faktoring. Rzadziej wykorzystywane są źródła finansowania, takie jak; dotacje i subwencje krajowe oraz fundusze pożyczkowe. Badane firmy nie wskazały na wykorzystanie franchisingu oraz emisji papierów dłużnych wśród wykorzystywanych źródeł obcych.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym w badaniach było pytanie o zamiar skorzystania z nowych źródeł finansowania. 43% małych firm zamierza skorzystać z nowych źródeł pozyskiwania kapitału. Ponad 90% ankietowanych przedsiębiorstw,

Tabela 2. Najczęściej wykorzystywane źródła finansowania obcego w małych firmach

Źródła obce pozyskania kapitału	Procent
Kredyt bankowy	82
Leasing	22
Środki z funduszy unijnych	16
Faktoring	16
Dotacje i subwencje krajowe	10
Fundusze pożyczkowe	3
Franchising	0
Emisja papierów dłużnych	0

Źródło: opracowanie własne.

które mają zamiar wykorzystać nowe dla siebie źródła finansowania działalności, chce wykorzystać źródła obce. Natomiast zaledwie trochę ponad 30% przedsiębiorstw deklaruowało wykorzystanie źródeł własnych wśród nowych źródeł finansowania. Wśród źródeł własnych przedsiębiorstwa mają zamiar skorzystać z nowych dla siebie źródeł, takich jak: finansowanie z zatrzymanego zysku, dopłaty wspólników oraz emisja akcji. Finansowanie z zatrzymanego zysku dotyczy przedsiębiorstw nowo powstałych, które jeszcze nie generowały zysków i dopiero w najbliższej przyszłości mają zamiar wykorzystać swoje zyski do finansowania działalności. Ze względu na małą liczbę przedsiębiorstw, które zamierzają wśród nowych źródeł wykorzystać źródła własne, w dalszej części opracowania przedstawione zostaną szczegółowo tylko wyniki badań odnośnie do kapitałów obcych. Nowe źródła obce finansowania działalności gospodarczej małych firm przedstawiono w tab. 3.

Tabela 3. Potencjalne nowe źródła obce finansowania działalności innowacyjnej

Źródła obce pozyskania kapitału	Procent
Kredyt bankowy	8
Leasing	32
Środki z funduszy unijnych	16
Faktoring	16
Dotacje i subwencje krajowe	24
Fundusze pożyczkowe	24
Franchising	0
Emisja papierów dłużnych	8

Źródło: opracowanie własne.

Przebadane przedsiębiorstwa wśród źródeł, z których chcą skorzystać, a do tej pory jeszcze ich nie wykorzystywały, na pierwszym miejscu stawiają leasing. Mniejszym zainteresowaniem cieszą się dotacje i subwencje krajowe oraz fundusze pożyczkowe. Około 16% przedsiębiorstw sektora MŚP chciałoby wykorzystać w

najbliższej przyszłości nową formę pozyskiwania kapitału, jaką jest faktoring. Tyle samo przedsiębiorstw w przyszłości będzie się ubiegać o dofinansowanie swoich inwestycji z funduszy Unii Europejskiej. Najmniej przedsiębiorstw wskazywało na pozyskanie kapitału przez wzięcie kredytu lub emisję papierów dłużnych (ok. 8% firm). Żadna z badanych firm nie zamierza wykorzystać franchisingu.

Jak wykazały przeprowadzone badania, średnie przedsiębiorstwa znacznie częściej niż przedsiębiorstwa małe wykorzystują środki unijne. 21% przedsiębiorstw małych korzystało z funduszy unijnych. Odsetek przedsiębiorstw średnich był w tym względzie lepszy i wyniósł 36%. Wynika z tego, że przedsiębiorstwa średnie lepiej wykorzystują możliwości, które pojawiły się w momencie wejścia naszego kraju do struktur Unii Europejskiej. Przedsiębiorstwa średnie w większym stopniu sięgają po pieniądze na rozwój. Dotacje z Unii Europejskiej są ciekawą alternatywą dla przedsiębiorstw dla zwykłych źródeł finansowania. Korzystając z innych źródeł, należy liczyć się z poniesieniem kosztów ich użytkowania, a w przypadku kapitałów obcych z tym, że będzie je trzeba po pewnym czasie oddać. W przypadku dotacji unijnych środki nie są zwracane ani nie płaci się od nich żadnych odsetek. Pozwala to na znaczne polepszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

4. Zakończenie

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu wyniki badań pozwalają na sformułowanie wniosków. Małe przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego – jak pokazały wyniki badań – wykorzystują źródła zarówno własne, jak i obce pozyskania kapitału w finansowaniu swojej działalności gospodarczej. Wśród źródeł własnych dominuje zdecydowanie zysk (71% wskazań), w przypadku źródeł obcych – kredyt bankowy (82%). Można zatem stwierdzić, iż wybory badanych przedsiębiorców prowadzących działalność w regionie bielsko-bialskim są zbliżone do wyborów przedsiębiorców objętych badaniem prowadzonym przez Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

Cieszyć może fakt, że spora większość wykorzystuje zysk zatrzymany jako formę finansowania swojej działalności. Oznacza to bowiem, że przedsiębiorstwa coraz częściej generują zyski, które są w stanie przeznaczyć na finansowanie swojego rozwoju. Może to również świadczyć o tym, że badanym firmom sprzyja recesja. Może podobnie jak firmy, których dotyczą przytoczone w części wstępnej opracowania wyniki badań przeprowadzonych przez portal Firmy.net, nie dostrzegają oni wpływu kryzysu na sytuację finansową swojej firmy. A może zaobserwowali wzrost swoich przychodów w związku z kryzysem?

Należy jednak zauważyć, że spora grupa małych przedsiębiorstw jest uzależniona od kredytów. Kredyt to stosunkowo drogi sposób finansowania działalności firmy i w czasach recesji niechętnie udzielany przez banki. Można przypuszczać, że badanych menedżerów dotyka ten problem i w związku z tym zamierzają zrezygnować z finansowania swojej działalności gospodarczej z kredytów bankowych.

Wśród źródeł, które cieszą się coraz większą popularnością, znajdują się takie, jak: leasing, dotacje i subwencje krajowe, fundusze pożyczkowe, dotacje unijne i faktoring. Oznacza to, że przedsiębiorstwa cały czas poszukują nowych źródeł finansowania swojej działalności – tańszych i elastyczniejszych, z których dotychczas nie korzystały lub korzystały w znikomym stopniu.

Szkoda jednak, że tak niewiele małych przedsiębiorstw korzysta z funduszy unijnych. Znacznie częściej po dofinansowanie ze środków z Unii Europejskiej sięgają przedsiębiorstwa średnie. I to one deklarują też, że w najbliższej przyszłości mają zamiar skorzystać z tych funduszy. Czyżby małe przedsiębiorstwa nie zdawały sobie sprawy z tego, że czynnikiem, który pozwala na istnienie na rynku, jest stały rozwój i inwestycje? Przecież to właśnie środki przeznaczone na inwestycje (w przedsiębiorstwa, w ludzi) są refundowane przez fundusze unijne.

W trakcie prowadzenia działalności gospodarczej wielu małych przedsiębiorców musi rozwiązywać problemy związane z podjęciem decyzji dotyczącej wyboru źródła finansowania swojej działalności. Każda decyzja o wyborze rodzaju finansowania powinna zostać poprzedzona odpowiednią analizą, w której bierze się pod uwagę nie tylko korzyści i koszty, ale także ryzyko i termin, na jaki uzyskany zostanie kapitał. Wybór często jest uzależniony od kosztów, własnych możliwości i terminu dostępności danych kapitałów. Niemniej jednak w czasach kryzysu umiejętne zarządzanie finansami, a szczególnie zachowanie płynności finansowej, to priorytet dla zarządzających menedżerów w małych przedsiębiorstwach.

Literatura

- Encyklopedia Internautica, *Recesja gospodarcza*, <http://www.encyklopedia.interia.pl>, 2009.
- Garbarski L., Rutkowski I., Wrzosek W., *Marketing*, PWE, Warszawa 2000.
- Petersen J., *Małe firmy się nie boją*, <http://www.twoja-firma.pl>, 2009.
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006*, <http://www.pog.arp.gda.pl>, 2007.
- Sankowski P., *Sektor MSP jako siła napędowa gospodarki*, <http://www.twoja-firma.pl>, 2009.
- Starczewska-Krzysztozek M., *Innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] *Regionalne strategie innowacji w rejonach konwergencji*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2006.

FINANCIAL STRUCTURE OF COMMERCIAL ACTIVITIES OF SMALL COMPANY DURING RECESSION

Summary: The article presents the research results concerning financial resources and their availability for small and average-size companies in Bielsko-Bialski region. The information collected in the elaboration consists in a detailed analysis of use of the sources of the capital, with the focus on preferences in a group of small companies.